

Eesti TA Looduskaitse Komisjoni 2012. aasta tegevuse ülevaade

Eesti TA Looduskaitse Komisjon (LKK) jätkas tööd Tartus Eesti Maaülikooli (EMÜ) juures Veski tn. 4 Baeri majas. Komisjoni esimees filosoofiadoktor Urmas Tartes, aseesimehed bioloogiakandidaat Vilju Lilleleht ja bioloogiakandidaat Heiki Tamm, sekretär Vaike Hang.

LKK 28-liikmelisest koosseisust (kinnitatud 2010) lahkus surma läbi komisjoni üks aktiivsemaid liikmeid filosoofiadoktor Ivar Puura (24. IV 1961 – 20. VII 2012). Tegutses komisjoni liikmena aastast 1998.aastast.

Tegevusest

Traditsiooniline **50. ettekandepäev** toimus see 23. mail 2012 Tartu Ülikooli Botaanikaaias külastuskeskuses (Lai tn. 38, ruumide eest tänu komisjoni aseesimehele Botaanikaaias direktorile Heiki Tammele). Teemaks oli **“Kas tänane looduskaitse on parem kui varem”**. Ettekandepäev oli pühendatud komisjoni asutaja ja kauaaegse esimehe Eerik Kumari 100. sünniaastapäevale.

Alustuseks meenutati arhiivmaterjalide toel esimest ettekandepäeva (tollal nimetati pleenum) mis toimus 14. jaanuaril 1956. Huvitav on lisada, et esimene pleenum toimus just siinsamas botaanikaaias – tollases taimesüstemaatika ja geobotaanika kateedri ruumides. V. Hang tutvustas kaasatoodud arhiivmaterjalide väljapanekul esimese pleenumi päevakorda ja osavõtjate nimekirja (24 osavõtjat) . E. Kumarilt oli kaks ettekannet: looduskaitse objektide nimekirjade koostamise vajadusest, looduskaitse seaduse kehtestamise vajadusest ja teine ettekanne: Matsalu looduskaitseala asutamise vajadusest. Ettekanded olid veel E. Varepilt, A. Paivelist, U.Valgult, H. Viidingult, K. Orvikult ja K. Eichwaldilt. Esimese pleenumi osavõtjaid elab kuus: Malev Margus, Herta Kuulpak, Aino Kalda, Heljo Krall (siis Heljo Karu), Maret Kask ja Hans Trass. 50. ettekandepäeval osales neist kaks: Hans Trass ja Aino Kalda, neid tervitati aplausiga.

50. ettekandepäeval oli kavas 11 ettekannet.

- Kumarist teadlase ja looduskaitsejána. *Urmas Tartes, TA Looduskaitse Komisjon*
- Looduskaitse Kumari päevil ja täna. *Hanno Zingel ja Tiit Sillaots, Keskkonnaministeerium*
- Igapäevane looduskaitse. *Leelo Kukk, Keskkonnaamet*
- Keskkonnakaitse on looduskaitse tagamaa. *Toomas Frey, TA Looduskaitse Komisjon*
- Teadustöö ja looduse kaitse *Uudo Timm, Keskkonnateabe Keskus*
- Looduskaitse väljakutsed Eestimaa Looduse Fondi vaatevinklist. *Jüri-Ott Salm, Eestimaa Looduse Fond*
- Eesti taimeliikide kaitsest. *Tiiu Kull, Eesti Maaülikool*
- Seente looduskaitsest. *Kuulo Kalamees, Tartu Ülikool*
- Jahinduse korraldus ja looduskaitse. *Nikolai Laanetu, Loodushoiu Ühing LUTRA*
- Linnukaitse täna ja homme. *Veljo Volke, Eesti Ornitoloogiaühing*
- Kalade kaitsest. *Jaak Tambets, Eesti Loodushoiu Keskus*

Ettekanded on saadaval pdf failidena komisjoni kodulehel teadete lehel

(<http://www.zbi.ee/talkk/html/teated.htm>).

Keskkonnaministeerium kuulutas järjekordse Kumari preemia kandidaatide esitamise tähtaja meedias välja just Kumari sajandal sünniaastapäeval 7. märtsil 2012 Samal päeval süütasid küünlad LKK liikmed Kumari haua Tartus Raadi kalmistul.

LKK ja Keskkonnaministeeriumi koostöös (rahastas Keskkonnaministeerium) ilmus juubeliks **värvitrükis voldik Eerik Kumari 100**. Koostajad Vaike Hang ja Tiit Sillaots, kujundas Marek Sammul.

Vaike Hang jätkas komisjoni materjalide (1990.aastast) korrastamist (Fond 28) üleandmiseks - Ajalooarhiivile (aruanded, koosolekute protokollid, ettekandepäevade materjalid jm.).

LKK ja Eesti Looduseuurijate Seltsi koostöös toimus LUSi ruumes **8. märtsil 2012 Kumari 100. sünniaastapäevale pühendatud konverents**. Konverentsil kõnelesid: Linda Kongo – Eerik Kumari elust ja tegevusest LUSis, Urmas Tartes Kumarist teadlase ja loodusekaitsjana, Vilju Lilleleht Kumarist ornitoloogina, Kaja Lotman- Eerik Kumari mõju Matsalu rahvusparki kaitse korraldamisele tänapäeval, Tiit Sillaots – Eerik Kumari nimelisest looduskaitsepreemiast. Samas oli vaadata kaks näitust: Kaja Lotmani koostatud – Eerik Kumari ja Matsalu ning Vaike Hangu koostatud väljapanek – sada aastat - sada pilti.

E. Kumari sünnipäevasaates **KUKU raadios kõnelesid Vilju Lilleleht ja Vaike Hang**.

7. aprillil toimus **Puhtus Kumari juubelile pühendatud seminar (korraldaja RMK)**, kus komisjoni esimees Urmas Tartes rääkis teemal: Kumarist teadlase ja looduskaitsejana.

22. aprillil 2012 toimus Baeri majas Eesti Looduskaitse Seltsi ettekandeõhtu – teemal Kumari looduskaitsejana (kõnelesid, Vaike Hang, Aino Miilmets ja Mall Hiimäe). Samas avati **näitus Kumari elust ja tegevusest** (koostaja V. Hang) – milline veel praegugi Baeri maja vitriinides vaatamiseks.

03. mail osales komisjoni esimees Urmas Tartes Kumari preemia määramise komisjoni töös Tallinnas.

2012.aasta Kumari preemia laureaat on Taivo Kastepõld – tuntud ornitoloog Kumari õpilane ja tema alustatud Matsalu linnuriigi uurimise ja kaitse jätkaja. Kastepõld on juhtinud Matsalu looduskaitseala, Matsalu rahvusparki ja Matsalu rõngastuskeskuse tööd. **V. Hang koostas Kastepõllu looduskaitse tegevusest ülevaatenäituse Baeri majas ja samuti Riia 181 hoones.**

LKK laenutas Eesti Rahva Muuseumile Gustav Vilbaste materjale – eksponeerimiseks näitusel – G. Vilbastest trükise ilmumise puhul.

Üks suuremaid näitusi Baeri majas oli V. Hangu koostatud **näitus – Ühistegevuse algusest Eestis möödunud sajandi alguses** (Tõstamaa valla näitel).

Baeri majas oli ka **näitus - Vaike Hang 80** - (harjunud tavaliselt ikka kõikidest teistest näitusi koostama) – vaadata olid looduskaitsetegelastest juubeliartiklid ja –voldikud (7 tk.), artiklid komisjoni ajaloost, näitustest, üle 30 aasta kestnud kodu-uurimistöödest – Tõstamaa kihelkonna 47 küla taluhoonete kaardistamisööd 1021 elupaigast (käsikirjana ERMis), neist trükis ilmunud seitsme küla kohta (toimetamisel 8. küla raamat - üle 500 lk), artikleid ajakirjanduses. Kogunud kohanimesid (10700) Emakeele Seltsile, rahvapärimusi Eesti Kirjandusmuuseumile. Algatanud kodukohapäevade korraldamise Tõhelas 1984 (nüüdseks toimunud 15 korral), samas rahvamajas ka muuseumi asutamise üks algatajaid ja juhatuse liige.

Baeri majas oli vaadata tuntud loodusajakirjaniku ja loodusekaitsja **Toomas Jüriado 65. sünnipäevale pühendatud näitus**.

2012 novembris märkas Urmas Tartes **Taevaskojas**, et külastusrajatiste rekonstrueerimise käigus **on tõsiselt rikutud kaitse-eeskirja** ja mootorsõidukitega on tallatud ka 1. kaitsekategooria liigi - limatünniku kasvukohas. Urmas Tartes informeeris asjast Keskkonnaametit, RMK-d ja Keskkonnainspektsiooni. Viimane algatas rikkumiste osas menetluse. Analüüsides toimunud saatis komisjon RMK-le märgukirja milles paluti taoliste

juhtumite ärahoidmiseks järgmistel aastatel RMK eelarvest eraldada piisaavalt vahendeid looduskaitsetööde jaoks. Ühtlasi tegime komisjoni poolt RMK-le ettepanekud:

- näha alates 2013. aastast RMK eelarves ette piisavalt raha selleks, et oleks võimalikstabiilselt ja paindlikult täita oma kohustusi looduskaitsetööde tegemisel ja kaitstavate loodusobjektide külastamise korraldamisel;
- luua oma struktuuris meeskond, kes hakkaks pärast vajalikku koolitust püsivalt tegelema looduskaitsetöödega ning loodusobjektide külastamiseks vajaliku taristuehitamise, hooldamise ja uuendamisega.

Taevaskoja juhtum on otseselt seotud 3 aastat tagasi läbi viidud keskkonnahalduse struktuurimuudatustega (looduskaitse reformiga) ja kahjuks iseloomustab loodud süsteemi kohmakust ja liigset keerukust. 2013 aastal võtab komisjon selle teema põhjalikumalt arutusele ühel oma koosolekul.

Komisjoni liikmete tegevusest

Komisjoni liikmete igapäevatöö on valdavalt looduskaitse või sellega lähedalt seotud tegevus. Osa pensionipõlve pidavad aktiivsed inimesed tegutsevad jätkuvalt Looduskaitse Komisjoni egiidi all.

Mööduval aastal autasustati riiklike teenetemärkidega komisjoni liikmeid Kuulo Kalameest (Valgetähe IV klassi teenetemärk) ja Uudo Timmi (Valgetähe V klassi teenetemärk).

Vilma Kuusk Pärnus tegutseb aktiivselt Pärnu rannaniidu orhideede kaitseks, jälgib nn “linnalehmade” mõju jälgimist rannaniidu taimestikule (eriti kaitsealuste liikide osas). On esitanud looduskaitsele nõudeid lehmakarja hooldajatele. On esitanud täiendava vajaduse veel ühe orhideede kasvukoha aiaga piiramiseks karjatamisalal. On ekspert Tahkuranna vallas linna piiri lähedal rajatava golfiväljaku rajamise botaaniliste harulduste kaitse jälgimisel ja samas teeb ta ka tegelikku hooldamistööd (koristab oksarisu, roiskuma jäetud heina jm).

Enn Pirrus tegeles Lõuna-Viljandimaa ja Valgamaa geoloogiliste loodusobjektide seisundi uurimisega - täpsustas Kärstna allikate, Veisjärve seisundi, Tõrva ja Helme ümbruse Devoni liivakivipaljandite olukorda, samuti Koorküla koopa seisukorda.

Aleksander Maastik toimetab jätkuvalt ajakirja Keskkonnatehnika artikleid. Ta koostas (koos kaasautoritega) ja toimetab “Väikeste reoveepuhastite hooldamise juhendi (Tartu, 2011, 62 lk.). Ta on koos Mart Külvikuga koostanud looduskaitse rakendussõnastiku (töö on lõpetamisjärgus). Trükivalmis on saanud A. Maastik (koos kaasautoritega) Tööstusökoloogia sõnavara. Inglise-eesti-inglise (TTÜ Tartu Kolledž – milline jõudis 2012 osaliselt internetti). Esinenud Treffneri gümnaasiumi 11. klassi õpilastele veeringe ja vesiehitiste teemal.

Ingmar Ott. Tal on ilmumas mitmeid teaduslikke artikleid rahvusvahelistes väljaannetes. On kaasautor 2012 ilmunud raamatus - Rannikulõukad Eestis ja Läänmere keskosas. Arengulugu, geoloogia ja hüdroloogia, elustik ning looduskaitse väärtus (toimet. M. Kose) 143 lk. I.Ott (koos kaasautoritega) avaldas East Looduses (nr.11) artikli – Meie rannikujärved, kiiresti muutuv loodusrikkus. Ta on andnud mitmeid eksperthinnanguid ja juhtinud uurimisprojekte.

Heiki Tamm jätkas teadustööd hariliku jugapuu populatsioonide geneetilise ja ökoloogilise seisundi uurimist Eestis. Tegi välitööd Saaremaal, Hiiumaal ja Loode-Eestis. Esinenud Eesti botaanikaaedade taliseminaril Urvastes, suveseminaril Hiiumaal, Balti mere ümbruse botaanikaaedade konverentsil jm. Võttis osa rahvusvahelise looduskaitseorganisatsiooni Botanic Gardens Internat. Nõukoja töökoosolekust Kreekas. Leping Eesti maanteeametiga: Aasnelgi – taimede kasvatamine ja istutamine (2000 taime)

uude kasvukohta Tln.-Narva mnt Maardu lõigul (H.Tamm vastutaja). Ilmunud artikleid, juhendanud üliõpilasi.

Urmas Tartes esines loodusõhtutel erinevates Eestimaa paikades – Tartu Keskkonnahariduse keskuses, Keskkonnameti korraldatud loodusõhtutel Kuressaares, Türil ja Viljandis, Teadlaste ÖÖ-l Tallinna Tehnikaülikoolis, Valga Keskraamatukogus, Matsalu Loodusfilmide festivalil, Tõrva Gümnaasiumis, Türi Gümnaasiumi keskkonnalaagris, Ala Põhikooli putukalaagris, juhendas Eesti Looduskaitse Seltsi Saaremaa osakonna putukate õppepäeva, Rõuge seenepäevadel, Räpina Aianduskoolis, Pirita Vaba aja keskuses. Metsaomanike suvepäevadel, Pärnu Kolledžis ja ELUS-i suvepäevadel. Kirjutas loodushoiualase arvamuse artikli kogumikku RMK-15 ja RMK polt välja antud metsahüvede raamatusse. Osales Aasta Loodusfoto, Eesti Looduse fotovõistluse, VVVS korraldatud fotovõistluse „Märka mind!“ ja Wikipedia korraldatud teadusfoto konkursside žürii töös. Koos Tuul Sepaga ilmus lastele mõeldud raamat „Putukad õhus, maas ja vees.“.

Vilju Lilleleht on Kumari 100. sünniaastal kirjutanud mitmeid artikleid ja esinenud väga põhjaliku kokkuvõttega - Kumari tähtsusest ornitoloogiateaduse ja looduskaitse liikumisse arengusse.

Komisjon teeb koostööd Keskkonnaministeeriumi, EOÜ, ELUSi, ELKSi.

Urmas Tartes
Eesti TA Looduskaitse Komisjoni esimees
04.01.2013